

Riina Nousiainen

8.10.2024

Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto
stiina.hyrri@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausunto Sivistys- ja tiedejaosto keskiviikko 09.10.2024 klo 09.30

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025, HE 109/2024 vp

Teema: Ammatillinen koulutus (luvussa 29.20) sekä jatkuvan oppimisen ja aikuiskoulutuksen mahdollisuudet

Lausunnon pääkohdat:

- Ammatillisen koulutuksen säästöt heikentävät työikäisten mahdollisuuksia koulutus- ja osaamistason nostoon ja ammatinvaihtoon. Säästöt heikentävät myös työnantajien mahdollisuuksia löytää osaavia työntekijöitä.
- Jatkuvasta oppimisesta säästäminen ei vahvista julkista taloutta pitemmällä aikavälillä.
- Aikuiskoulutustuen korvaavasta mallista tulee käynnistää valmistelutyö.

Ammatillisen koulutuksen säästöt, niiden kohdennus ja vaikutukset opiskelijoihin

STTK:n arvion mukaan ammatillisen koulutuksen 120 miljoonan euron säästöt heikentävät merkittävästi työikäisten mahdollisuuksia osaamis- ja koulutustason nostoon ja alanvaihtoon. Leikkaukset heikentävät myös työnantajien mahdollisuuksia löytää tarvitsemaansa osaavaa työvoimaa. Tämä on hyvin lyhytnäköistä politiikkaa, joka ei vahvista julkista taloutta pitemmällä aikavälillä.

STTK pitää huolestuttavana, että hallitus on toteuttamassa ammatillisen koulutuksen säästöt samaan aikaan, kun toiminnan ohjausta koskevaa sääntelyä ja rahoitusmallia ollaan uudistamassa. Rahoitusleikkausten toteuttaminen johtaa todennäköisesti henkilöstövähennyksiin, mikä heikentäisi koulutuksen järjestäjien kykyä samanaikaiseen toiminnan uudistamiseen.

Hallituksen pyrkimys kohdentaa leikkaukset aiemman tutkinnon suorittaneisiin aikuisiin niin, etteivät ne vaikuttaisi nuoriin vailla ammatillista tutkintoa oleviin, on nähdäksemme mahdotonta. Valtion rahoitus koulutuksen järjestäjille on yleiskatteellista, ja järjestäjät päättävät rahoituksen kohdentamisesta. Samat opettajat, oppimisvälineet ja oppimisympäristöt ovat eri ikäisten opiskelijoiden käytössä.

Riina Nousiainen

8.10.2024

Esimerkiksi opetuksen vähentäminen vain aikuisopiskelijoilta olisi myös opiskelijoiden yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta vaikeaa.

Hallituksen tavoitteena on jatkuvan oppimisen osalta lisätä tutkinnon osien suorittamista ja vähentää koko tutkintojen suorittamista. **STTK huomauttaa, että samalla rahoituksella rahoitetaan sekä tutkintojen että tutkinnon osien järjestämistä, jonka vuoksi rahoitusleikkaus tulee vähentämään myös tutkinnon osien tarjontaa.** Tältä osin hallituksen tavoitteet ja toimet ammatillisen koulutuksen uudistamiselle näyttävät olevan ristiriidassa keskenään.

Tutkintojen merkitys korostuu toimialoilla ja ammateissa, joissa tutkinto tuottaa muodollisen pätevyyden ja työllistymiseen tarvittavan osaamisen. STTK huomauttaa, että työikäisten mahdollisuudet alanvaihtoon ovat jo nyt heikentyneet merkittävästi aikuiskoulutustuen lakkauttamisen johdosta.

Oppimisen tuen vahvistaminen ja kehittäminen vastaamaan opiskelijoiden kasvaneisiin ja muuttuviin tuen tarpeisiin on tärkeää. Kuitenkin tuen vahvistamiseen tarkoitetun 10 miljoonan euron lisärahoituksen merkitystä heikentävät samanaikaisesti ammatillisen koulutuksen rahoitukseen kohdistettavat säästöt.

Aikuiskoulutus ja jatkuva oppiminen vuonna 2025 ja tulevaisuudessa

Kuluvalla hallituskaudella jatkuvaan oppimiseen on kohdistettu leikkauksia jo 350 miljoonan euron edestä. Suurimmat leikkaukset koskevat aikuiskoulutustuen lakkauttamista ja ammatillisen koulutuksen säästöjä. Tämän lisäksi mm. avoimen korkeakouluopetuksen ja vapaan sivistystyön opiskelijamaksuja nostetaan, ja valtion rahoitusta leikataan vastaavasti.

Hallitus keskittyy koulutuspoliittisissa toimissaan nuorten ikäluokkien koulutus- ja osaamistason nostoon. Tämän tavoitteen edistämisen ei pitäisi olla vastakkainen työikäisen väestön osaamisen kehittämiseksi. Talouden ennustetaan kääntyvän ensi vuonna hitaasti kasvuun. Kasvu tuo tullessaan uusia työpaikkoja ja todennäköisesti yhä syvenevän osaajapulan. Tämä korostaa entisestään tarvetta aikuiskoulutukselle. **Suomi on sitoutunut EU-tavoitteeseen, jonka mukaan vähintään 60 prosenttia aikuisista tulisi osallistua osaamisen kehittämiseen vuosittain.** Tämän strategisen tavoitteen toteutumista tulisi tarkastella säännöllisesti osana valtion talousarvioprosessia.

STTK katsoo, että jatkuva oppiminen tarvitsee uuden vision tarkentamaan suuntaa, johon aikuiskoulutusta halutaan Suomessa kehittää. TKI-investointien tavoin vision tulisi kantaa yhtä vaalikautta pitemmälle.

Eurostatin tilastojen mukaan työnantajien koulutuspanostukset Suomessa laahaavat muita Pohjoismaita ja jopa EU-maiden keskitasoa jäljessä.

Riina Nousiainen

8.10.2024

Kehitys on erittäin huolestuttavaa ottaen huomioon, että osaavan työvoiman puute nähdään yhdeksi merkittäväksi yritysten kasvua rajoittavaksi tekijäksi. Tilastokeskuksen mukaan avoimista työpaikoista on tälläkin hetkellä 43 prosenttia vaikeasti täytettäviä.

Kun valtion rahoitus jatkuvaan oppimiseen vähenee, on välttämätöntä lisätä työnantajien vastuuta työntekijöiden kouluttamisessa. Tällaisia toimia olisivat esimerkiksi palkallinen opintovapaa ja työpaikoilla osaamiskartoituksiin perustuvat koulutussuunnitelmat. Olisi myös luontevaa lisätä yritysten TKI-tukeen pakollinen henkilöstön osaamista vahvistava elementti kuten osaamiskartoitukset. Osaamisen kehittämisen kytkeminen tiiviimmin osaksi innovaatiotoimintaa auttaisi työnantajia ennakoimaan paremmin tulevia osaamistarpeita.

STTK painottaa tarvetta käynnistää kolmikantainen valmistelutyö aikuiskoulutustuen korvaavasta mallista. Jotpalle ensi vuodelle kohdistuva 10 miljoonan euron määräraha työn ohessa opiskelun pilotointi- ja kehittämishankkeeseen on kohdistumassa hyvin kapealle sektorille, mikä rajoittaa merkittävästi hankkeessa kehitettävien mallien hyödynnettävyyttä.

Lisätietoja

Riina Nousiainen, asiantuntija, koulutus ja osaaminen
riina.nousiainen@sttk.fi, puh. 050 310 6056